

ANALYSIS OF THE STATUS OF FORMATION OF JOINT TERRITORIAL GROUPS IN DROHOBYCHCHINIYA

The article examines the powers of territorial communities in accordance with the current legislation. The state of formation of united territorial communities in Drohobych region is analyzed. The necessity of creating capable territorial communities is proved. The main advantages of such association are described. Investigated the functions and powers of territorial communities, which illegitimately took over by local councils and executive committees. As a result, the absence of any effective control over their activities by the territorial communities, which leads to corruption in all its possible manifestations.

Key words: territorial community, united territorial communities, capable territorial community, local self-government bodies, powers of the territorial community.

УДК 338.24.01

Клименюк М.М.

доктор економічних наук, професор,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Клименюк О.М.

магістр права, магістр економіки,
Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

Пархоменко Н.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України

ПРОДУКТИВНІ СИЛИ ТА ВИРОБНИЧІ ВІДНОСИНИ ЯК ФАКТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ КРАЇНИ

В статті побудована виробнича функція розвитку економіки країни. Проаналізовано вплив основних факторів, що визначають продуктивні сили, та запропонований підхід до оцінювання рівня виробничих відносин та їх впливу на обсяг кінцевого продукту.

Ключові слова: виробничі відносини, продуктивні сили, виробнича функція, валовий внутрішній продукт, економічна криза.

Постановка проблеми. Серед виробничих факторів, що впливають на економічний розвиток країни, існують фактори, що не підлягають на даний час точному кількісному вимірюванню. Дослідження таких факторів має важливе значення для побудови моделей економічного зростання.

Якщо звернутись до двох основних факторів економічного розвитку, – капіталу та праці, то зрозуміло, результати прояву цих факторів – обсяг виробляємої продукції, залежить від умов, в яких ці фактори діють.

Але розвиток економічної системи, крім продуктивних сил, залежить від виробничих відносин. Дослідники цієї категорії, відмічають її важливіше значення, але результатів цих досліджень, які можна було б використовувати безпосередньо у прийнятті управлінських рішень щодо прискорення розвитку економічної системи, недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливе значення для економічного зростання має

формування сприятливого середовища для функціонування та віддачі основних факторів [1, с. 151], трансформації ресурсів в реальний національний продукт. Для цього держава має сформувати правове поле, яке б сприяло кожному суб'єкту господарювання найбільш ефективно спрямовувати свої здібності та зусилля на досягнення мети. На основі аналізу виробничих функцій можна зробити висновок, що вплив основних виробничих факторів, – капіталу та робочої сили, що представляють собою продуктивні сили, на економічний розвиток глибоко досліджувався економістами на протязі останніх десятиріч, що дало багато позитивних результатів.

При широкому діапазоні найменувань цих додаткових факторів можна стверджувати, що всі вони грають роль середовища, в якому «працюють» продуктивні сили і в результаті цього з'являється кінцева продукція. Функціонування та соціально-економічний розвиток

будь-якої країни визначається продуктивними силами та виробничими відносинами.

Значна кількість досліджень категорії «продуктивні сили» дозволила отримати суттєві знання та закономірності щодо ефективного управління розвитком цієї системи та її складових, що представлені на рис. 1 [2, с. 75].

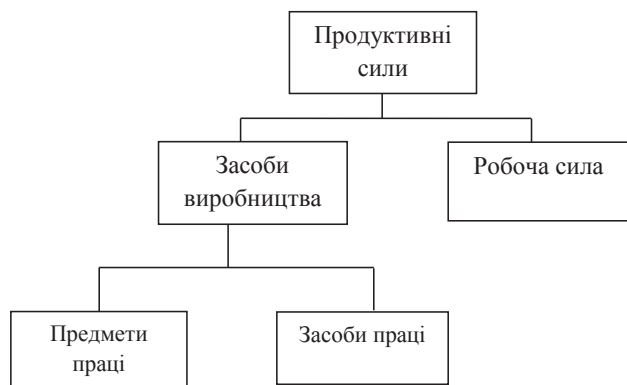

Рис. 1. Структура продуктивних сил

Джерело: [3, с. 75]

Дослідники економічних процесів дають різні визначення поняття цієї категорії.

Виробничі відносини – сукупність матеріальних економічних відносин між людьми у процесі суспільного виробництва та руху суспільного продукту від виробника до споживання; відображають відношення власності, які обумовлюють розподіл засобів виробництва, а також людей в суспільному виробництві [4, с. 1078].

Автори [2] виробничі відносини вважають предметом науки «економічна теорія» та пропонують таке визначення: виробничі відносини – це відносини, що складаються у суспільстві щодо виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і духовних благ.

На думку авторів [5] виробничі відносини – дуже складна і недостатньо формалізована категорія, яку можна розглядати як комплекс законів, норм і правил, що регулюють виробництво та розподіл матеріальних і нематеріальних благ. Вони відображають зацікавленість виробників у виробництві цих благ, а отже, впливають на ступінь використання виробничого потенціалу та його розвитку.

В сучасних дослідженнях все більше використовують поняття «економічні відносини» та, в залежності

від місця та ролі у суспільному виробництві, класифікують їх на групи:

- соціально-економічні відносини;
- конкретно-економічні відносини;
- загально організаційно-економічні відносини.

Отже, це середовище, в якому діють продуктивні сили, представляє собою економічні відносини. Незважаючи на те, що без виробничих факторів економічні відносини ніякої продукції не виробляють, вони є активними, оскільки найсуттєвішим образом впливають на функціонування та віддачу цих факторів. Наведемо склад системи факторів, метою функціонування яких є створення внутрішнього валового продукту (рис. 2).

Таким чином, для отримання надійних залежностей показників розвитку економіки важливе значення має не тільки дослідження факторів капіталу та праці, але й виробничих відносин як умови ефективного функціонування виробничих факторів.

Виробничі (економічні) відносини – це широкий комплекс суспільних відносин, що впливає на процеси виробництва та розподілу продукції та послуг.

Усі економісти-дослідники цієї категорії визнають важливу роль економічних відносин у соціально-економічному розвитку національного господарства. Автори [5], визнаючи суттєвий вплив економічних відносин на використання виробничого потенціалу та обсяги кінцевого продукту, приходять до висновку щодо подолання економічної кризи саме за рахунок підвищення рівня виробничих (економічних) відносин.

Але для практичного використання їх з метою суттєвого розвитку економіки необхідно більш детально формалізувати їх структуру, розробляти підходи до вимірювання рівня виробничих відносин, а також впливу їх на економічне зростання.

Саме ці аспекти даної категорії залишаються найменше дослідженими. Це робить моделювання виробничих відносин, їх структури, зв'язків, оцінювання їх рівня та впливу на зростання кінцевого продукту актуальним напрямком досліджень соціально-економічного розвитку країни.

Продуктивні сили країни «працюють» в певних умовах, від яких суттєво залежить їх ефективність. Ці умови визначені як виробничі відносини. Ефективність (віддача) продуктивних сил вимірюється результатом їх діяльності, тобто кінцевою продукцією чи ВВП.

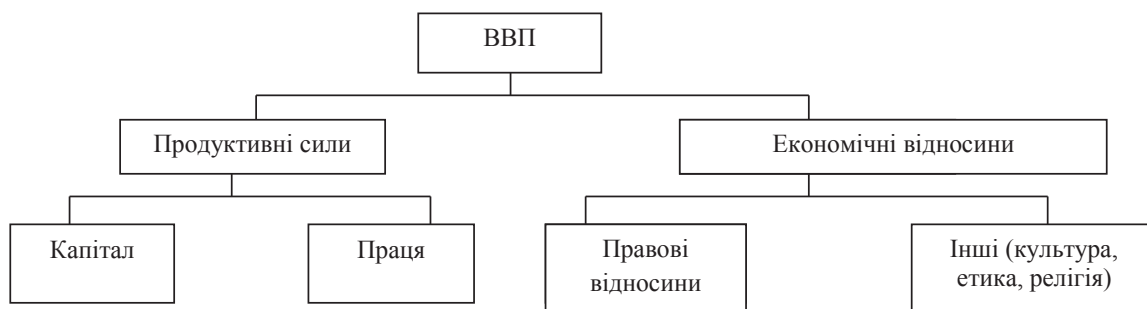

Рис. 2. Структура основних факторів впливу на економічне зростання

Звідси витікає особлива важливість удосконалення виробничих відносин, підвищення їх рівня.

Виробничі відносини, таким чином, є механізмом, який визначає мотивацію і зацікавленість кожного учасника процесів виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних і духовних благ в одержанні максимальних результатів на одиницю витрачених ресурсів (зусиль). Що ж представляє цей механізм? В науковій літературі відсутнє єдине прийняте поняття такого механізму, яке б задовольнило дослідників різних взаємопов'язаних сфер. У значній мірі це пов'язано зі складністю цього поняття.

Оскільки, за визначенням, цей механізм має охоплювати всіх учасників, від фізичної особи до держави та міжнародних учасників включно, то і структура його має бути складною та ієрархічною.

Оцінювання рівня виробничих відносин, побудова залежностей обсягів кінцевої продукції від виробничих відносин та обґрунтування раціонального напрямку економічного розвитку представляє собою складну і важливу проблему подолання економічної кризи та подальшого економічного зростання країни.

Метою даної роботи є оцінювання рівня виробничих відносин та впливу їх на економічний розвиток, зокрема обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП).

Виклад основного матеріалу дослідження. Вище зроблений висновок щодо неможливості на даний час безпосереднього кількісного вимірювання рівня виробничих відносин. На їх рівень впливають тисячі факторів різноманітного характеру, у тому числі економічних, соціальних, психологічних, правових, організаційних. Не існує теоретичних обґрунтувань побудови функцій впливу кожного з цих факторів на рівень виробничих відносин, а також і необхідної для цього інформації. Але в будь-якому разі вся множина факторів, що впливає на виробничі відносини, проявляється (впливає) на результатах економічної діяльності – випуску продукції, зокрема обсягах ВВП.

В зв'язку із цим в даному дослідженні прийнятий підхід, який базується на оцінюванні сумарного впливу всіх можливих факторів на обсяг кінцевого продукту, визначенні впливу відомих виробничих макроекономічних факторів та виявленні частки впливу неформалізованих факторів, а саме виробничих відносин, як різниці між сумарним впливом та впливом формалізованих факторів.

Широкого визнання для дослідження виробничих факторів набула виробнича функція Кобба-Дугласа $Y = \gamma K^\alpha L^\beta$, де Y, K, L – відповідно обсяг кінцевої продукції, вартість основних засобів, та обсяг витрат праці; α, β – константи, що відображають еластичність випуску Y за витратами ресурсів K та L , $\alpha > 0$; $\beta > 0$, $\alpha + \beta = 1$ при постійній віддачі виробничих факторів.

В роботах [5; 6] проаналізований вплив факторів K та L на обсяг ВВП при коефіцієнтах α, β , отриманих Коббом та Дугласом на даних підприємств оборонної промисловості США. Доведена необхідність побудови виробничої функції та визначення її параметрів на

даних економіки України. При цьому основною метою досліджень є не стільки вивчення впливу виробничих факторів на обсяги продукції, скільки оцінювання впливу економічних відносин, які не охоплюються факторами K та L .

У зв'язку із цим, на першому етапі доцільно дослідити вплив виробничих факторів на обсяги ВВП, а на другому – визначити вплив економічних відносин та спробувати кількісно оцінити їх рівень.

Для побудови виробничої функції використана така інформація:

дані спостережень в цілому по Україні показників ВВП – Y та основних засобів K , млрд. грн., населення L , млн. осіб;

те саме, – ВВП та основні засоби, – у дол. США;

спостереження у розрізі регіонів України щодо валового регіонального продукту (ВРП), млн. грн., основних засобів K , млн. грн., населення L , тис. осіб;

те саме, – ВРП та основні засоби, – у дол. США.

Для побудови моделі виробничої функції використані дані, які виключають вплив фактора часу, тобто вхідна інформація відображає ВРП, вартість основних засобів та чисельність населення в розрізі регіонів України за один період часу (рік).

Методом найменших квадратів отримані параметри функції: $\gamma = 1,84$; $\alpha = 0,598$; $\beta = 1 - \alpha$ та виробнича функція:

$$Y \approx 1,84K^{0,6}L^{0,4} \quad (1)$$

З метою проведення міжнародних співставлень побудована також модель виробничої функції на вихідних даних щодо ВРП та основних засобів у \$ США. При моделюванні використані дані: ВРП та вартість основних засобів – у млн. дол. США; чисельність населення – тис. осіб., модель отримала вид:

$$Y \approx 0,8K^{0,6}L^{0,4} \quad (2)$$

Параметри виробничої функції:

$$\gamma = 0,7998;$$

$$\alpha = 0,598;$$

$$\beta = 1 - \alpha$$

Якщо аналізувати виробничі фактори, – основні засоби K та чисельність населення L , то найбільший практичний інтерес представляє фактор K , оскільки, по-перше, на даний час немає дефіциту робочої сили (має місце значне безробіття), а по-друге, збільшення чисельності працездатного населення потребує відповідного збільшення робочих місць.

Промодельюємо напрям економічного зростання через збільшення фактора K , тобто нарощування основних засобів.

Параметр α у моделі (2) дорівнює 0,6 і відображає значення еластичності випуску ВРП (Y) за витратами фактора «основні засоби» (K), тобто збільшення основних засобів на 1% призводить до збільшення обсягу випуску Y на 0,6%.

ВВП країни у 2015 р. складає 1888,5 млрд. грн, або 91,2 млрд. дол. США (курс – 21,8 грн./дол).

Основні засоби – 7641 млрд. грн.; або 351 млрд. дол. США.

Відповідно до побудованої моделі при збільшенні основних засобів на 1%, тобто на 3,51 млрд. дол., ВВП збільшується на $0,6 \cdot 0,912 = 0,547$ млрд. дол., тобто у 6,42 разів менше.

Виходячи із цієї залежності поставимо таке практичне питання: що необхідно зробити, щоб за рахунок досліджуваного фактора K підвищити ВВП до рівня 1990 року. Підвищення ВВП до рівня 1990 року, тобто збільшити його на 65 млрд. дол. потребує додаткових капіталовкладень у розмірі 417 млрд. дол. ($65 \cdot 6,42$).

З цього можна зробити висновок, що напрям економічного зростання, який базується лише на нарощуванні основних засобів, є нереальним, оскільки країна не має можливості залучення таких інвестицій.

Для дослідження впливу на економічне зростання інших, крім капіталу та праці, факторів побудуємо виробничу функцію для національної економіки США.

Використані спостереження щодо показників ВВП, вартості основних засобів та населення США за період з 1999 по 2015 рік. Перші два показники вимірюються млрд. дол. США, а третій – млн. осіб. Методом найменших квадратів визначені параметри виробничої функції: $\gamma = 4,35$; $\alpha = 0,47$; $\beta = 0,53$.

В результаті отримана виробнича функція:

$$Y = 4,35 K^{0,47} L^{0,53}. \quad (3)$$

Проаналізуємо отриману функцію. Вираз $K^{0,47} L^{0,53}$ відображає вплив основних засобів K та L на обсяг ВВП Сполучених Штатів. Крім цих факторів модель містить параметр γ , який в умовах США дорівнює 4,35. Тобто на продуктивні сили $K^{0,47} L^{0,53}$ впливають умови, в яких вони «працюють». Ці умови представляють собою економічні відносини, а їх вплив на продуктивні сили може бути охарактеризований як множник, що дорівнює $\gamma = 4,35$.

З цього витікає, що економічні відносини в національній економіці США приводять до відповідного збільшення віддачі продуктивних сил.

Повернемось до аналізу виробничої функції $Y = 0,8K^{0,6}L^{0,4}$ побудованої для національної економіки України на даних щодо ВВП та основних засобів, які вимірювались у дол. США для можливості міжнародних співставлень.

Вплив комплексного фактора «продуктивні сили» відображається виразом $K^{0,6}L^{0,4}$, а параметр $\gamma = 0,8$ ідентифікується як вплив економічних умов, в яких ці продуктивні сили реалізуються для створення ВВП. Тобто множник γ збільшує віддачу продуктивних сил в 0,8 рази, що можна представити як оцінку впливу економічних відносин.

Нагадаємо, що вплив економічних відносин на віддачу продуктивних сил США оцінюється показником $\gamma = 4,35$.

Проведені співставлення є підставою для висновку, що економічні відносини США із значно більшою інтенсивністю впливають на віддачу продуктивних сил країни, а саме створення ВВП, у порівнянні із економічними відносинами України, а саме у 5,44 рази ($4,35 \div 0,8$).

Якщо припустити, що продуктивні сили України «працюють» в умовах економічних відносин США, то можна було б очікувати збільшення річного ВВП України з 91 млрд. (2015 р.) до 495 млрд. дол. США, а при вимірювання його у національній валюті – із 1888 млрд. (2015 р.) до 10271 млрд. грн.

Складемо аналогічні прогнози впливу економічних відносин на ВВП на одну особу із врахуванням паритету купівельної спроможності (ПКС). ВВП на одну особу в Україні (2015 р.) із врахуванням ПКС (2010 р.) складає 15 тис. дол. США. Припущення щодо створення для продуктивних сил України економічних відносин, властивих для національного господарства США $\gamma = 4,35$, дозволило б прогнозувати отримання в Україні ВВП на одну особу в обсязі 67 тис. дол. США. Це вивело б Україну по цьому показнику на рівень економічно розвинених європейських країн.

Висновки. Виробничі відносини – це єдина система умов, яка охоплює функціонування всіх суб'єктів господарської діяльності.

Окрім важливих виробничих факторів, що відображають продуктивні сили системи, доведена необхідність дослідження фактора «виробничі відносини» з метою обґрунтування та прийняття управлінських рішень щодо раціональних напрямів економічного розвитку.

В зв'язку із неможливістю на даний час безпосереднього оцінювання виробничих відносин прийнятий підхід до їх вимірювання через інші фактори, а саме, кінцеву продукцію, виробничий потенціал, основні засоби, робочу силу.

Використання порівнянних цін дало змогу побудувати моделі виробничих функцій для економіки України, США та провести співставлення впливу на обсяги кінцевого продукту як виробничих факторів, так і економічних умов країн.

Побудована модель дала змогу оцінити основні напрями соціально-економічного розвитку. Відповідно до цієї моделі при нарощуванні основних засобів на 1%, тобто на 3,51 млрд. дол., ВВП збільшується на 0,547 млрд. дол., тобто у 6,42 разів менше.

Для підвищення ВВП до рівня 1990 року необхідно збільшити його на 65 млрд. дол. Реалізація цього підходу потребує додаткових капіталовкладень у розмірі в 417 млрд. дол.

Це дозволило зробити висновок про нереальність прийняття лише цього підходу економічного зростання.

Відповідно до прийнятої концепції межі зміни рівня виробничих відносин: $0 \leq r \leq 1$. Якщо прийняти рівень найкращої за цим показником країни за одиницю, можна оцінити показники різних країн, зокрема України.

Для оцінювання впливу виробничих відносин на обсяг кінцевого продукту промодельований обсяг ВВП, який буде забезпечений існуючими виробничими факторами України при їх функціонуванні в умовах економічних відносин США. При таких умовах ВВП на одну особу в Україні збільшився би до рівня розвинених європейських країн.

Список літератури:

1. Геєць В.М. Нестабільність та економічне зростання / В.М. Геєць. – К.: НАН України; Ін-т прогнозування, 2000. – 344 с.
2. Політична економія / За заг. редакцією д.е.н., проф. Ю.В. Ніколенка. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 с.
3. Глушков В.М. Введение в АСУ. Изд. 2-е, испр. и дополн. – К.: Техніка, 1974. – 320 с.
4. Советский энциклопедический словарь. – М.: «Советская энциклопедия», 1979. – 1600 с.
5. Клименюк М.М., Безус А.М. Виробничі відносини як фактор подолання економічної кризи // М.М. Клименюк, А.М. Безус / Наук. вісник АМУ. Зб. наук. праць, серія «Економіка» вип. 8. – К., 2010. – С. 5–15.
6. Ляшенко И.Н., Ляшенко Е.И. Математика для экономистов. – Донецк: ДГУ, 1988. – 228 с.

**ПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫЕ СИЛЫ И ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ ОТНОШЕНИЯ
КАК ФАКТОРЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА СТРАНЫ**

В статье построена производственная функция развития экономики страны. Проанализировано влияние основных факторов, определяющих производительные силы, и предложенный подход к оценке уровня производственных отношений и их влияния на объем конечного продукта.

Ключевые слова: производственные отношения, производительные силы, производственная функция, валовый внутренний продукт, экономический кризис.

**PRODUCTIVE FORMS AND PRODUCTION RELATIONS
AS FACTORS OF ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY**

The article constructs the production function of the country's economic development. The influence of the main factors determining the productive forces and the proposed approach to the estimation of the level of industrial relations and their impact on the volume of the final product are analyzed.

Key words: production relations, productive forces, production function, gross domestic product, economic crisis.